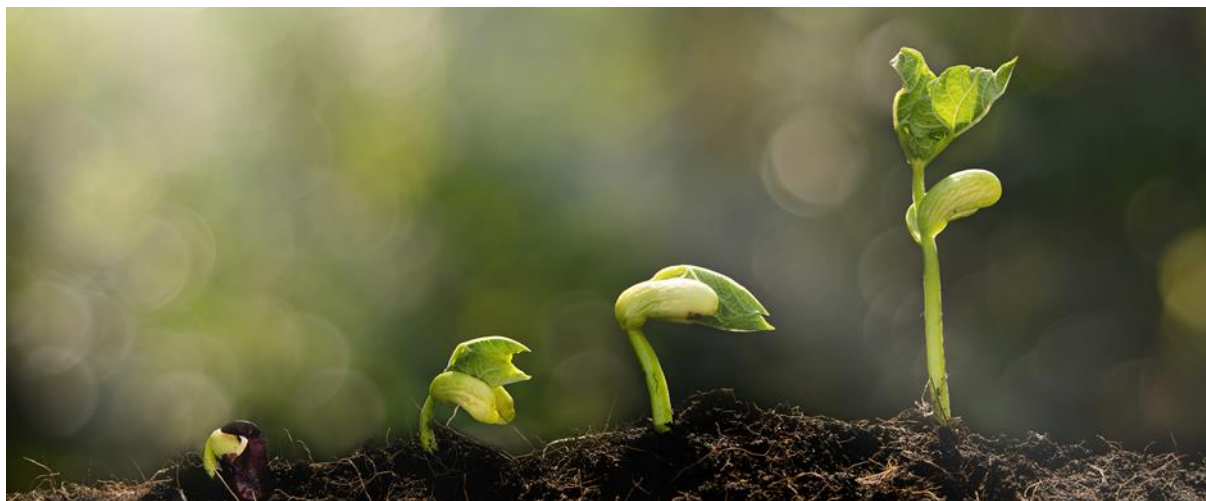

Landbouw- en voedseltransitie

Onderzoek naar de provinciale bijdrage aan landbouw- en voedseltransitie

Aanleiding

De landbouwsector staat voor de uitdaging om naast het zorgen voor een sterke, innovatieve landbouw ook ambitieuze maatschappelijke doelstellingen te halen. De manier van voedsel produceren, distribueren, verwerken en consumeren leidt in toenemende mate tot maatschappelijke discussie, omdat het milieu, de bodem, het klimaat, de omgeving, dierenwelzijn, de gezondheid van mensen en het verdienmodel van agrarische ondernemers onder druk staan. In de landbouwsector ligt de nadruk op kostenverlaging en productieverhoging, die leiden tot schaalvergroting. De omschakeling naar een duurzamere manier van produceren is voor veel boeren en tuinders niet gemakkelijk, omdat veel van hen voor Nederlandse maatstaven lage arbeidsinkomens en een relatief laag rendement op eigen vermogen ontvangen.

De landbouw- en voedseltransitie wordt gestimuleerd door de provincies, Rijksoverheid en Europese Unie. Het is een maatschappelijke opgave die raakt aan meerdere taken van de provincies. In het landelijk gebied komen veel functies samen en wordt er meer en meer verlangd dat de ontwikkeling van de economie en de natuur goed samengaan.

Vraagstelling

Met dit onderzoek wil de Rekenkamer Provinciale Staten van Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland ondersteunen in hun kaderstellende en controlerende rol. De onderstaande centrale vraag is verder uitgewerkt in vier deelvragen, zie hiervoor de [onderzoeksopzet](#).

Centrale onderzoeksvraag

Welke bijdragen leveren de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland aan de landbouw- en voedseltransitie en wat kunnen de provincies van elkaar leren?

Flevolandse landbouw

De provincie Flevoland is als nieuwe polder ontworpen en ingericht op optimale landbouwcondities voor voedselproductie. De landbouw is grootschalig, hoogproductief op wereldniveau door de hoogkwalitatieve grond en goede bodemkwaliteit, en exportgericht. Er ligt een nadruk op plantaardige teelten, akkerbouw en klassieke vier- tot vijfjarige bouwplannen met verschillende gewassen. Het aandeel biologische bedrijven is relatief hoog in vergelijking met andere provincies in Nederland.

1.654 landbouwbedrijven in 2020
(-29,2% ten opzichte van 2000)

1,1 miljard euro omzet in 2020

14,1% biologische landbouwbedrijven (2021)

12,1% van de bedrijven haalt
meer dan de helft van de omzet uit
verbredingsactiviteiten

BedrijfsHoofd (55 jaar of ouder) met opvolger:
- Melkveebedrijven 76%
- Akkerbouwbedrijven 55%

Hoofdconclusie

Om maatschappelijke doelen voor onder meer stikstof, waterkwaliteit en biodiversiteit te halen zijn veranderingen in het landbouw- en voedselsysteem nodig. Hierbij is het van belang dat er voor agrariërs een verdienmodel blijft. De provincie is binnen het landbouw- en voedselsysteem één van de spelers en kan op verschillende onderdelen invloed uitoefenen en veranderingen teweegbrengen. Hoewel de provincie een landbouw- en voedseltransitie niet zelfstandig kan bewerkstelligen en mede afhankelijk is van andere partijen, kan de provincie wel beter haar eigen rol duiden en meer doen om de provinciale doelen te behalen.

De provincie onderneemt de nodige activiteiten op het gebied van landbouwtransitie. De samenwerking binnen de provincie en naar buiten toe wordt gewaardeerd, een voorbeeld daarvan is het Actieplan Bodem en Water. Het is echter niet duidelijk in welke mate de doelen op het gebied van landbouw en aanliggende onderwerpen als waterkwaliteit, biodiversiteit en stikstof worden bereikt en in hoeverre de activiteiten van de provincie bijdragen aan landbouw- en voedseltransitie. De belangrijkste redenen hiervoor zijn onvoldoende geconcretiseerde ambities, onvoldoende uitgewerkte doelen, en beperkte evaluaties van de werking van het beleid.

Het is wel duidelijk dat er meer nodig is om de provinciale ambitie en doelen te realiseren. De provincie wil een *agrarische provincie* blijven, maar de steeds urgenter wordende opgaven op het gebied van onder andere stikstof, water en biodiversiteit leggen daarbij een grote druk op de beschikbare ruimte. Er wordt nog onvoldoende integraal gewerkt en er worden onvoldoende (ruimtelijke) keuzes gemaakt. De uitvoeringscapaciteit van de provincie is beperkt en het financiële overzicht van uitgevoerde activiteiten en proeftuinen is niet volledig.

De hoofdconclusie is verder uitgewerkt in vier deelconclusies, zie hiervoor de Bestuurlijke Nota in het [Eindrapport](#).

Aanbevelingen

1. Werk de ambities, doelen en definities voor de landbouw- en voedseltransitie verder uit. Concretiseer provinciale doelen en definieer belangrijke begrippen. Werk de provinciale rol(len) op het gebied van landbouw- en voedseltransitie uit en koppel deze aan de ambities, doelen en activiteiten.
2. Zorg ervoor dat de doelen overzichtelijk zijn weergegeven in verschillende beleidsdocumenten, zowel in uitvoeringsprogramma's als de Begroting en Jaarstukken.
3. Maak inzichtelijk hoe het landbouwbeleid samenhangt met aangrenzend beleid en wat deze samenhang betekent. Hierbij gaat het zowel om beleid van andere overheden (bijvoorbeeld het Klimaatakkoord en de Europese Greendeal) als om eigen provinciaal beleid (bijvoorbeeld het Economisch Programma).
4. Maak beter inzichtelijk welke middelen worden besteed aan het landbouwbeleid en de verschillende activiteiten en proeftuinen, en voor welke landbouwactiviteiten de Europese middelen voor plattelandsontwikkeling worden ingezet.
5. Integreer de verschillende activiteitenoverzichten en ontwikkel een bij transitie passende monitoring- en evaluatiesystematiek, waarbij gevolgd kan worden in hoeverre 1) activiteiten daadwerkelijk uitgevoerd worden, 2) wat de bijdrage van de uitgevoerde activiteiten is aan de provinciale doelen, en 3) hoe de landbouw- en voedseltransitie zich ontwikkelt.
6. Zorg voor voldoende kennis, capaciteit en middelen passend bij de gestelde doelen voor landbouwtransitie. Stem de inzet van POP-subsidies af op de doelen van het eigen landbouwbeleid.
7. Pak de transitie-opgaven in samenhang op en maak in het belang van de landbouw en andere sectoren inzichtelijk welke keuzes de provincie heeft als het gaat om de functies van gebieden, bespreek de opties met PS en maak vervolgens keuzes. Communiceer op transparante wijze over de gemaakte keuzes.
8. Inventariseer welke regelgeving de landbouw- en voedseltransitie in de weg zit en overweeg vervolgens om de regelgeving aan te passen indien het om provinciale regels gaat. Indien het niet om provinciale regelgeving gaat overweeg dan om in gesprek te gaan met de betreffende medeoverheid. Deel de uitkomst van de overwegingen met PS.
9. Geef aan wat je als provincie nodig hebt van andere partijen zoals het Rijk en ketenpartners.

De aanbevelingen worden nader toegelicht in de Bestuurlijke Nota in het [Eindrapport](#).

Meer informatie

Dit onderzoek heeft geresulteerd in het rapport *Landbouw- en voedseltransitie* en vindt u op onze website www.randstedelijke-rekenkamer.nl. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot Ans Hoenderdos, info@randstedelijke-rekenkamer.nl tel. 020 58 18 585.